
Paleolit a mezolit

6.10.2008

periodizace

■ Paleolit 3/2,5 mil. – 8.000

- **nejstarší** 3/2,5 mil. – 1mil. B.P.
- **starý** – 1 mil./ 800 tis. BP - 250 tis. BP
  - Acheuleen
  - Přezleticien
  - Bohemien
- **střední** – 250 tis. - 40 tis. BP
  - Krumlovien
  - Mousterien
  - Taubachien
  - Micoquien
- **mladý** – 40 tis. BP - 11 tis. BP
  - Časná fáze – Szeletien, Bohunicien, Aurignacien
  - Střední fáze – Pavlovien/gravettien, Epiaurignacien
  - Pozdní fáze – Epigravettien, Magdalenien
- **pozdní** – 9 tis. p.n.l. - 8. tis. p.n.l.
  - Epimagdalenien

■ Mezolit 8.000 – 6.000

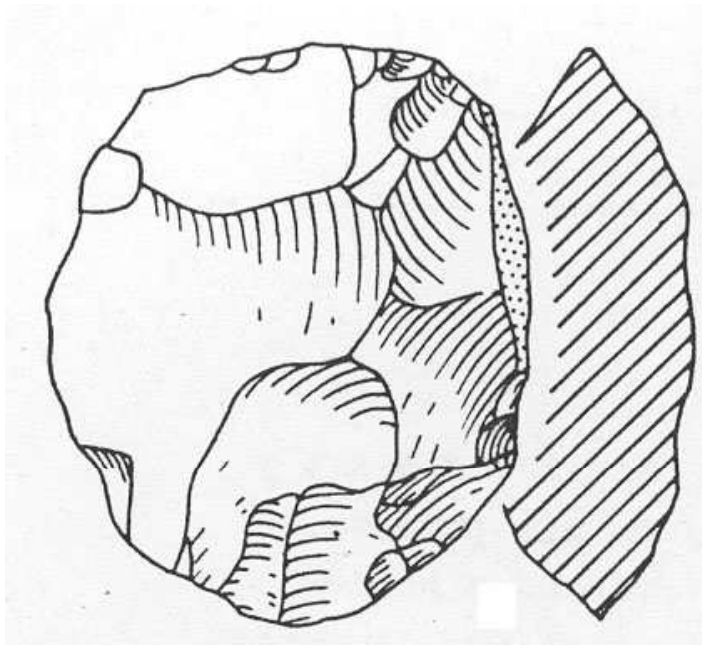
Štípaná industrie

Obr. 50. Stránská skála IIIa, bohunicien (kolem 41 000 let). Rekonstrukce jádra metodou skládání úštěpů. Těžba jádra vychází z mladopaleolitického tvaru, ale postupně se vrací ke středopaleolitické levalloiské technologii.

- **Suroviny:**
  - místní
  - importy
- silicity (rohovce – SS, KL, radiolarity, SGS, plazma, porcelanity)
- obsidián
- křišťál
- kvarcit

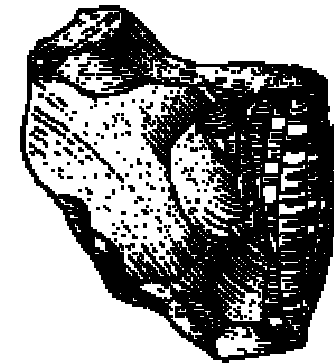
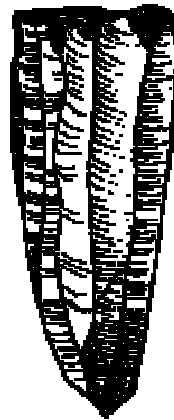
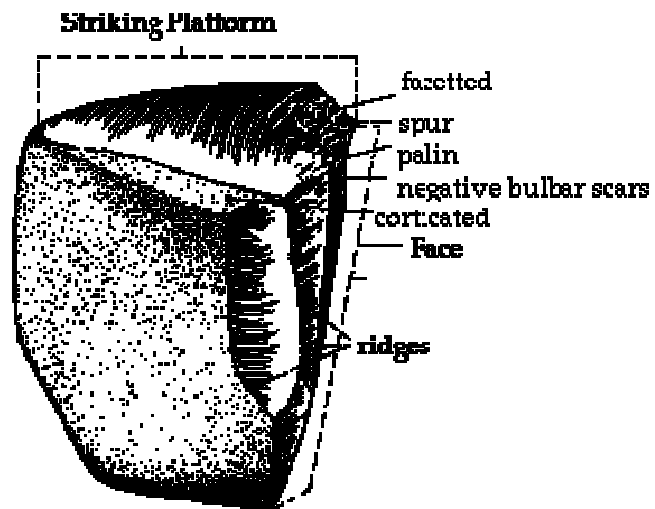
Štípaná industrie

- ŠI:
    - jádra (z čeho odštěpováno a co zbylo)
    - úštěp, čepel, odpad (odštěpeno)
    - nástroj (retušován) – výsledný produkt

  - Techniky:
    - a. clactonská
    - b. úštěpová
    - c. levalloiská
    - d. diskovitá
    - e. čepelová

  - Retuše: opracování odděleného polotovaru (strmá, čepelkovitá, okrajová, zabíhající a plošná)
-

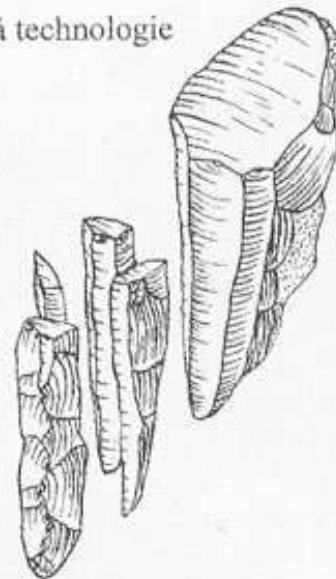
Štípaná industrie

■ Typy jader

Levalloiská technika

Mladopaleolitická technologie

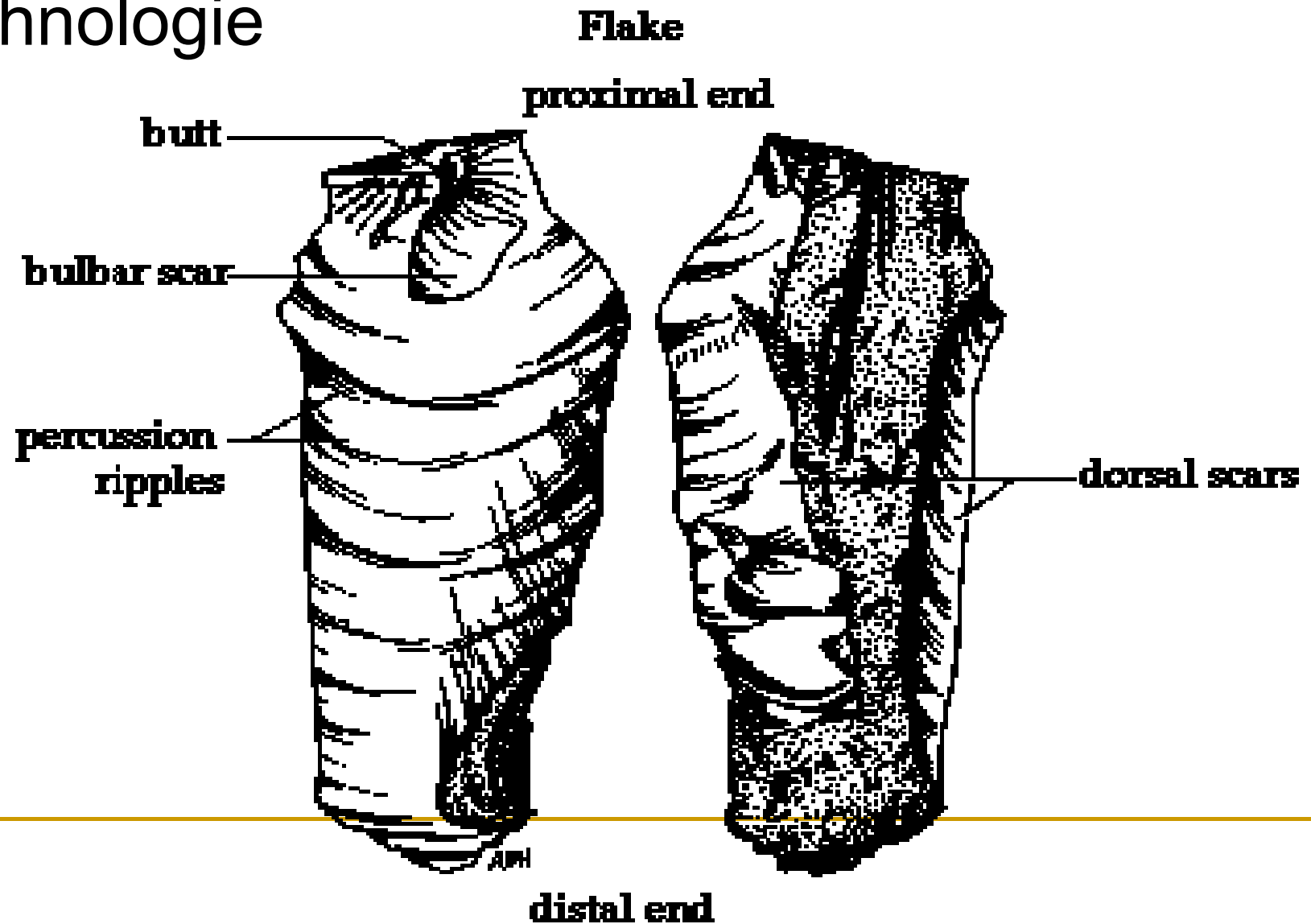
Koncepční fúze

Bohunická technologie

Štípaná industrie

■ Technologie

Štípaná industrie

- Skládačky: Pomocí skládání artefaktů můžeme rekonstruovat technologický postup

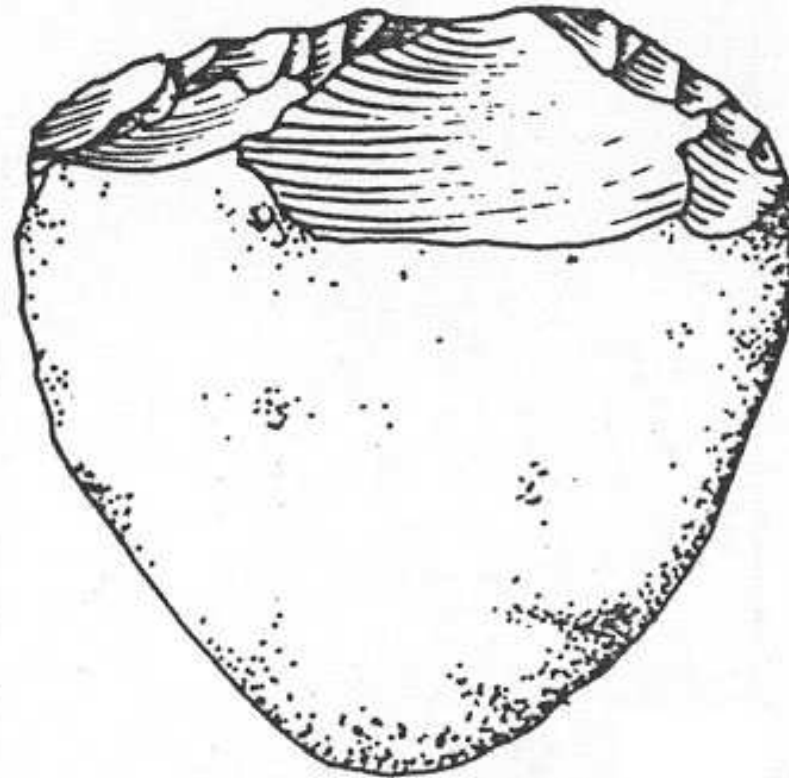

Štípaná industrie

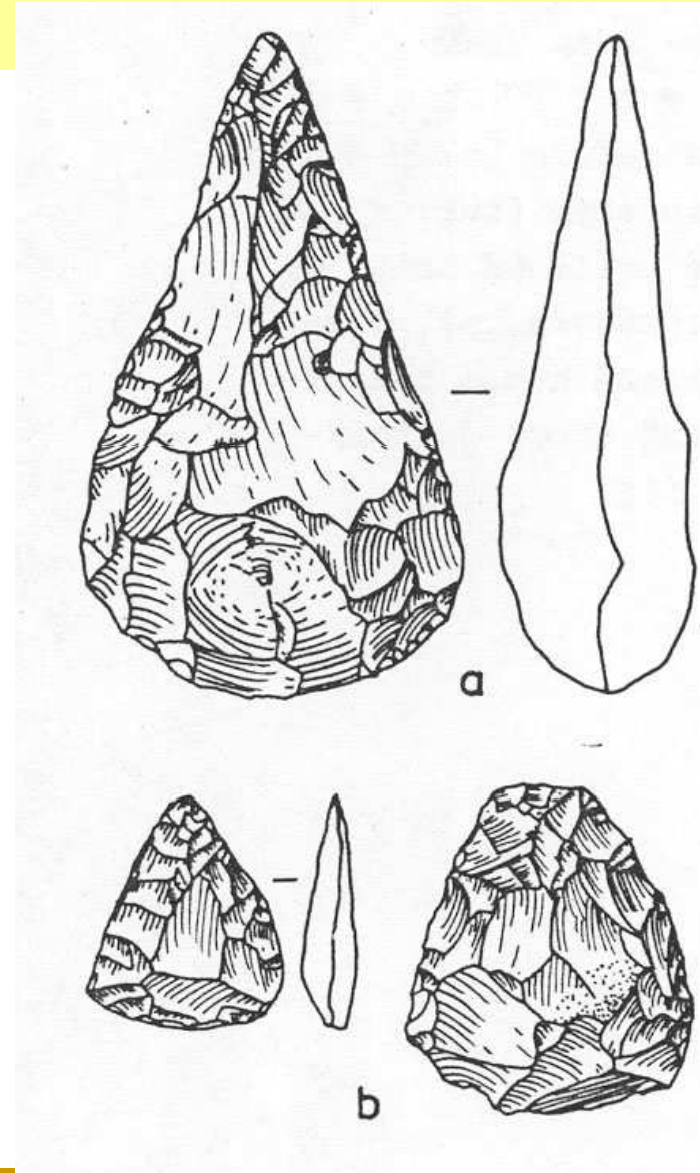
Typologie:

- sekáč

Štípaná industrie

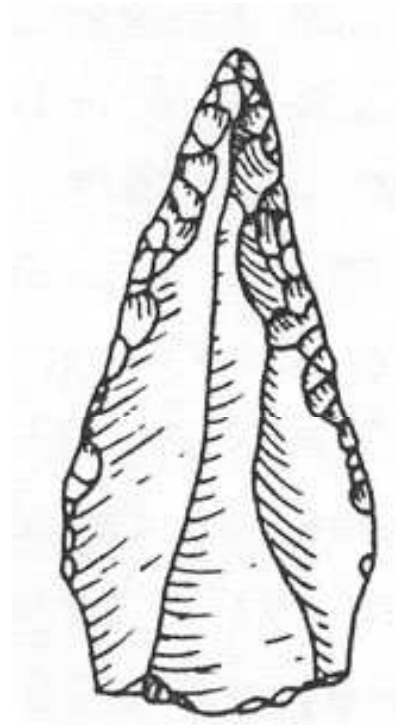
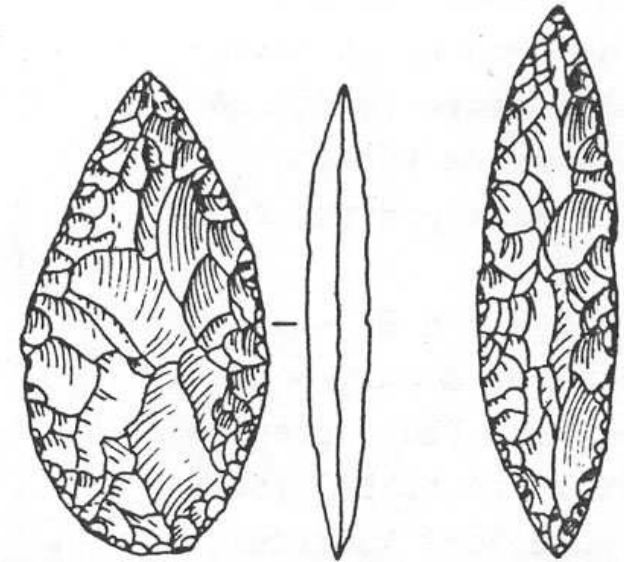
- **pěstní klíny (acheuléen)**
  - oválný
  - kopinatý
  - mandlovitý

Štípaná industrie

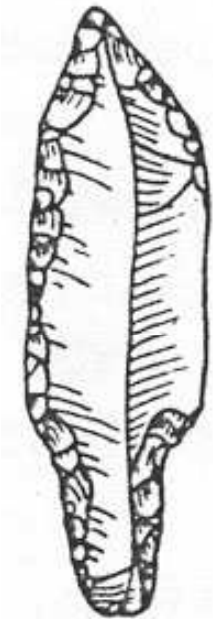
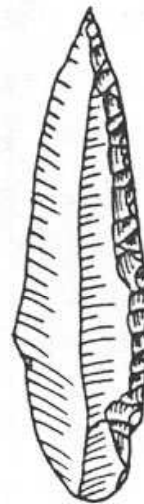
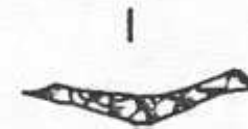
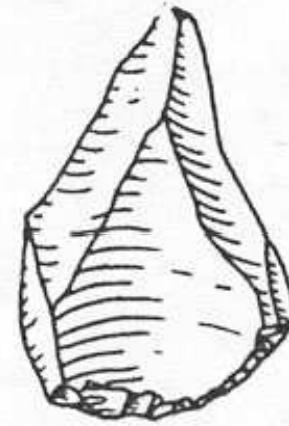
■ hroty

- ❑ listovitý (technologicky vychází z pěstního klínu, ale tenčí)
  1. se zaoblenou bází (typ Moravany – Dlhá)
  2. trojúhelníkovitý (typ Streleckaja - Sungir)
- ❑ moustierský (úhel 30° , boční retuš)
- ❑ dvojhroty

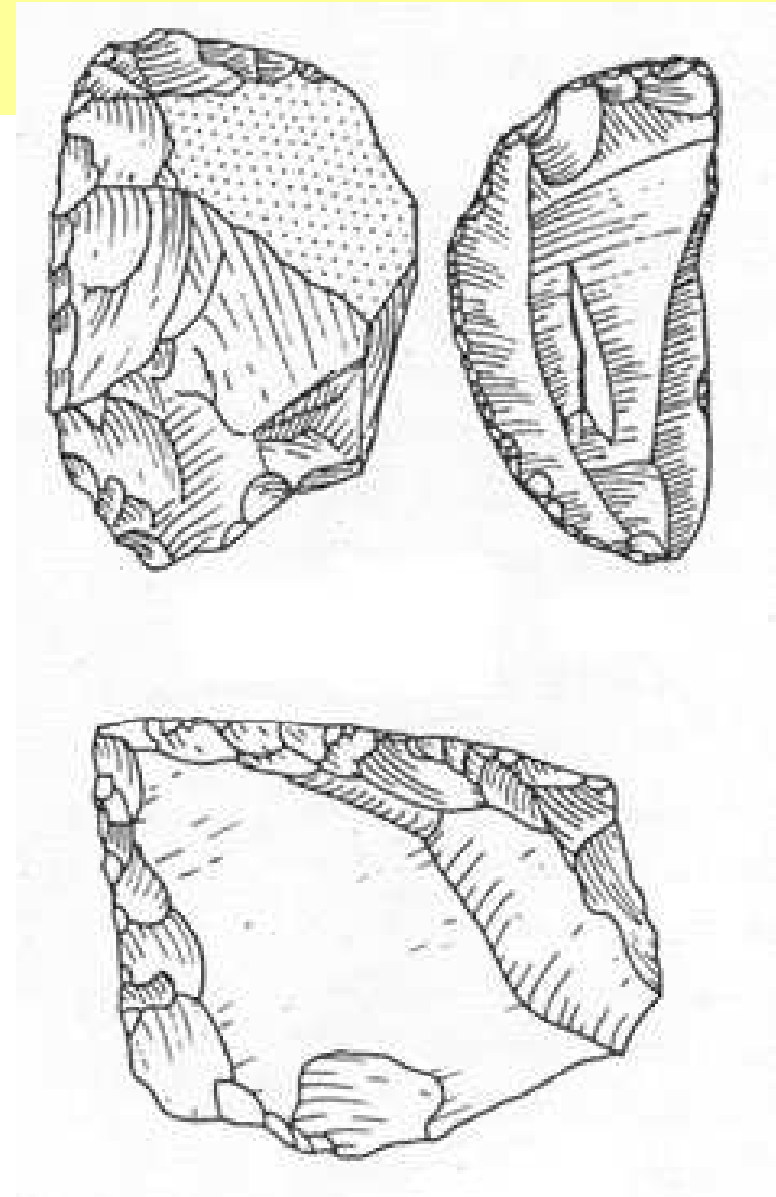
Štípaná industrie

- levalloiský (nemá retuš, typické pro střední paleolit)
- čepelový
  1. s otupeným bokem (např. gravettský hrot) – ml. pal.
  2. hrot s řapem – pozd. pal.

Štípaná industrie

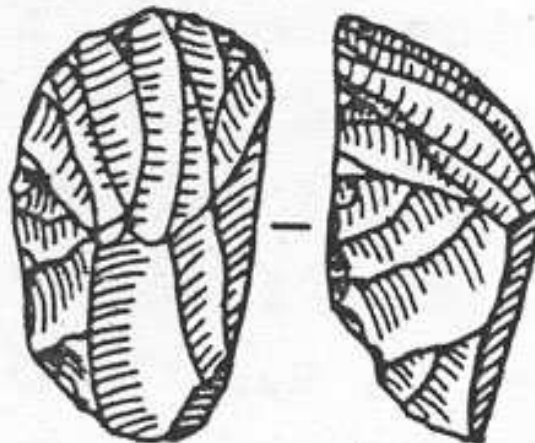
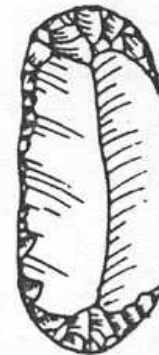
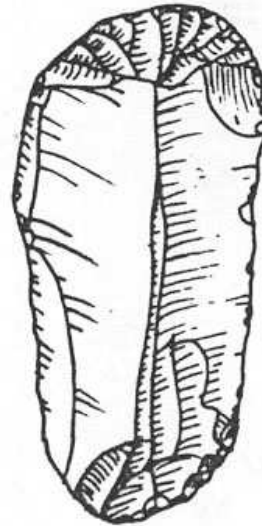
- drásadla (většinou na úštěpu)

Štípaná industrie

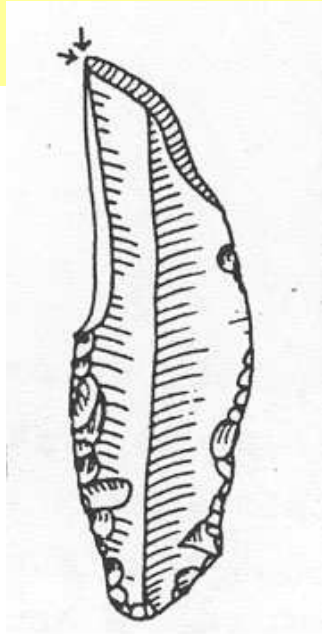
■ škrabadla

1. na čepeli
  2. na úštěpu
- např. aurignacká (kýlovitá, vyčnělá, vysoká)

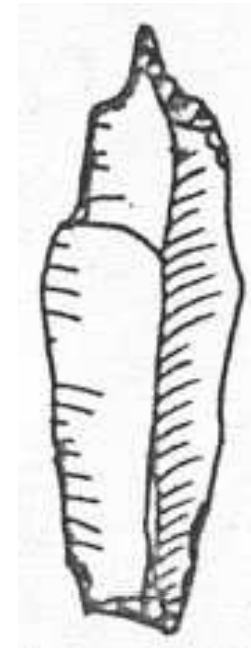
Štípaná industrie

- rydla

- vrtáky

- krčkovité (typické pro magdalenien)

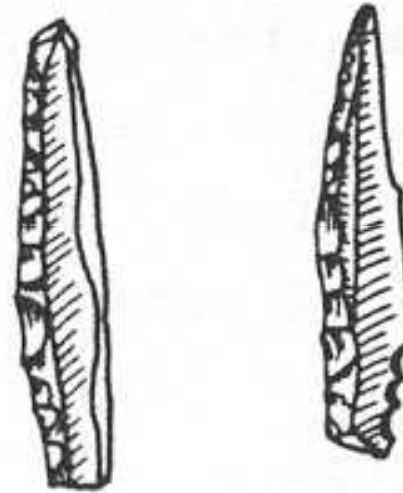
- pilky

Štípaná industrie

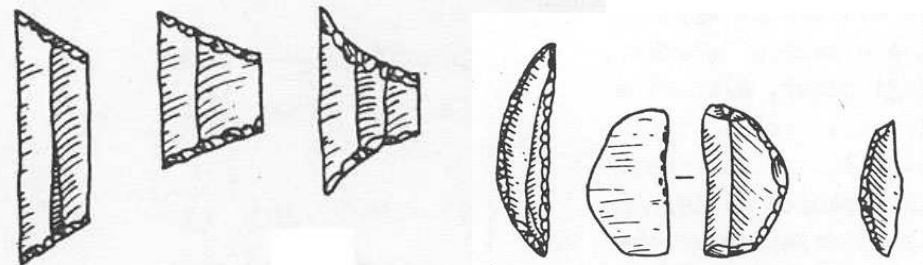
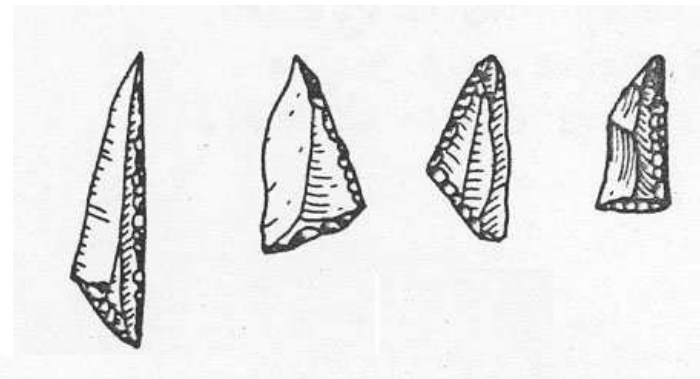
■ retušované čepele

- např. aurignacké (polostrmá silná boční retuš)
- čepelka s otupeným bokem

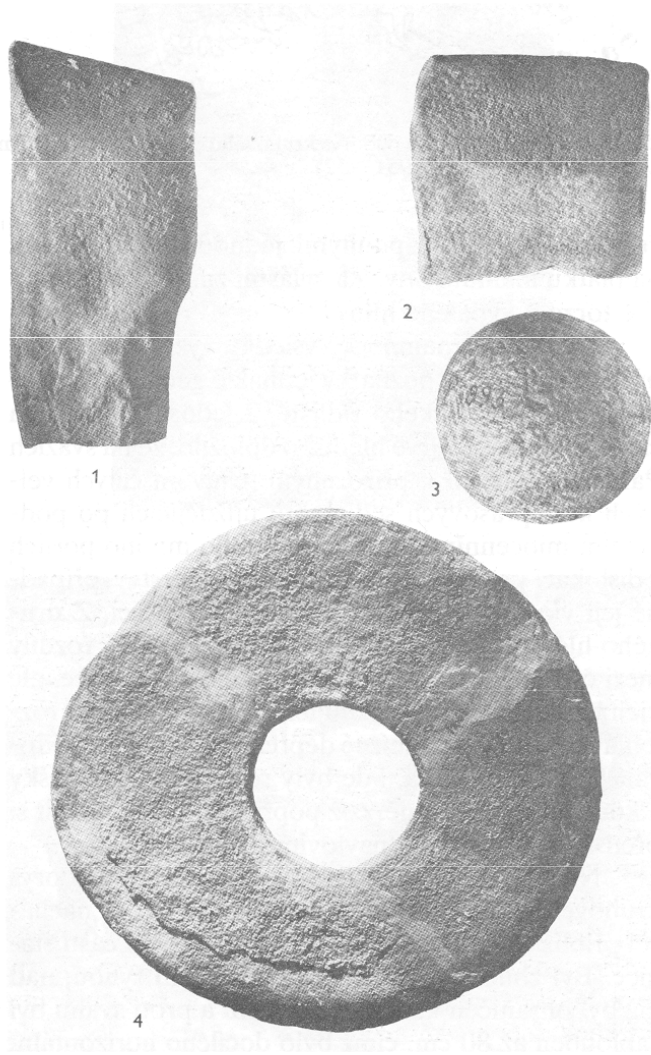
■ geometrické mikrolity (typické pro pozd. pal. a mezolit)

- trapéz, trojúhelník, kruhová úseč, mikrohrot

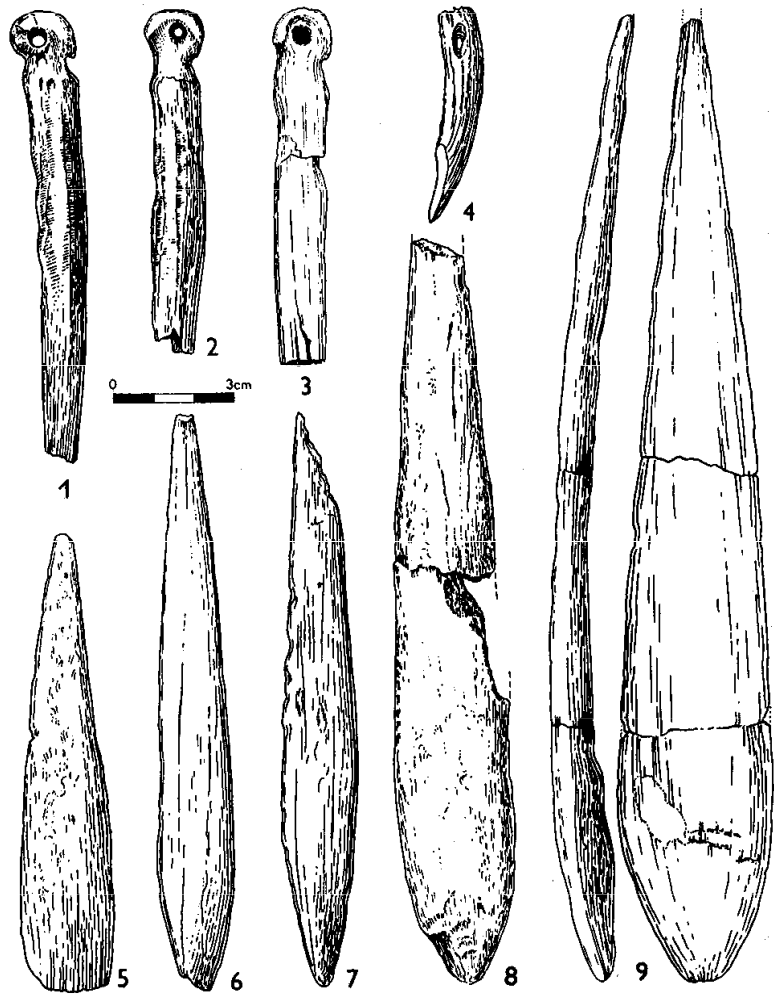

Broušená industrie

- mezikruží a sbroušené valouny z Předmostí

Kostěná a parohová industrie

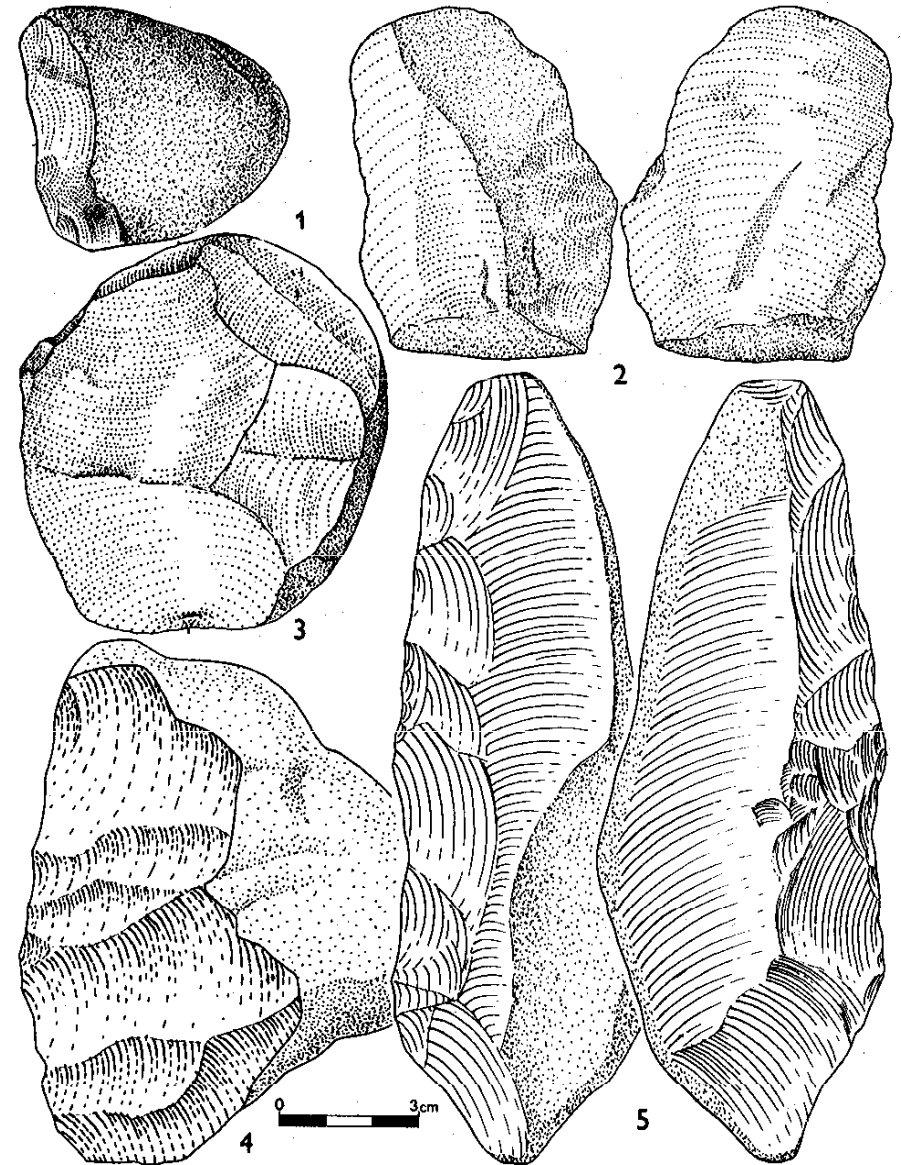

- kost
- paroh
- mamutovina

- drobná plastika a rytiny
- náčelnické hole
- lopatky
- hroty
- harpuny
- jehly
- přívěsky
- otloukače

Starý paleolit

- Homo heidelbergensis
- obydlí
  - u termálních pramenů
  - mírně zahluobené ovály - Terra Amata u Nice a Lazaret u Nice
- ŠI:
  - **valounová industrie** – chopper, chopping tool
    - úprava otloukáním o podložku nebo kus o kus
    - Beroun a Červený kopec u Brna
    - Přezletice a Bečov – Přezleticien a Bohemien
    - Stránská skála -600 000
  - **Acheuléen** – pokročilejší valounová industrie
    - plošná retuš - pěstní klíny (bifasy)
    - nepravidelné klikatkovité ostří
  - **úštěpová industrie** - ekonomičtější využití suroviny
  - ocasní obratel slona s vějířovitě rozmístěnými rýžkami – Brno-Stránská skála

Starý paleolit

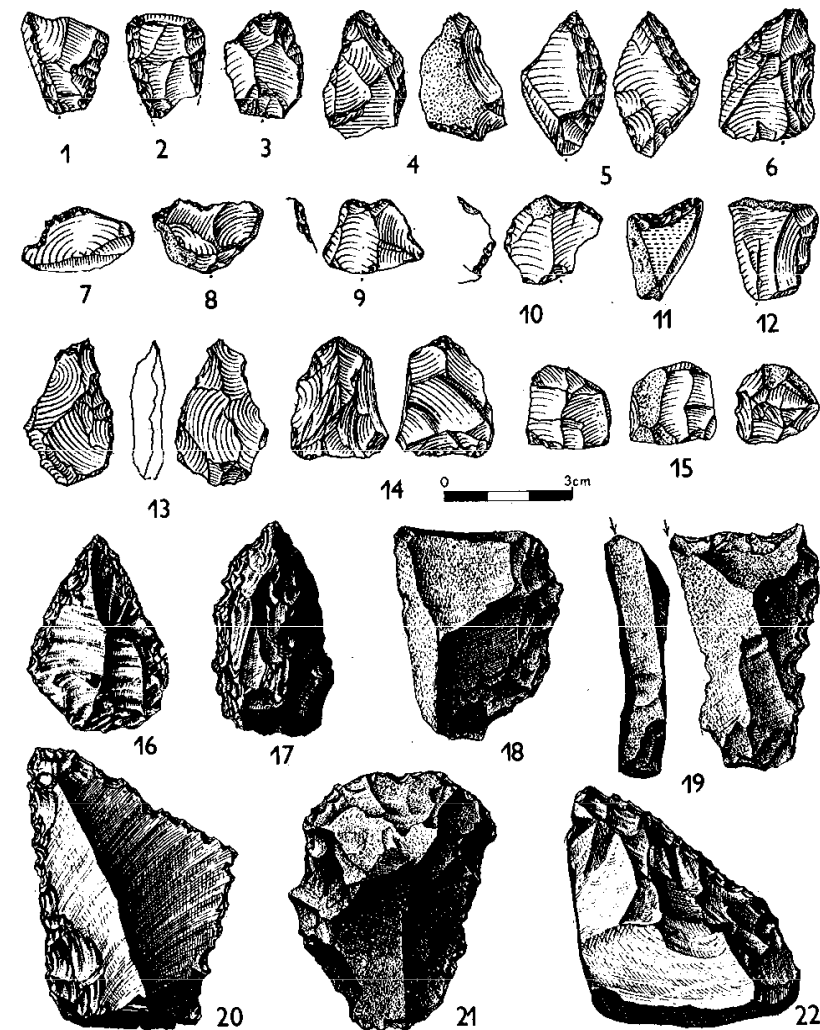

Starý paleolit

Střední paleolit

- R, RW, starší W
- Homo neanderthalensis
  - Šipka, Kůlna, Švédův stůl
  - Gánovce SR
- sídliště
  - výrazné osidlování jeskyň
  - otevřená s obytnými objekty – Bečov
- 1. mladý acheuléen – pěstní klíny
- 2. micoquien – klíny, krasové oblasti, drásadla (Kůlna)
- 3. taubachien – drobnotvaré industrie (Kůlna, Gánovce)
- 4. krumlovien – drobnotvaré industrie (Krumlovský les)
- 5. mousterien – levalloiská technika (Šipka)

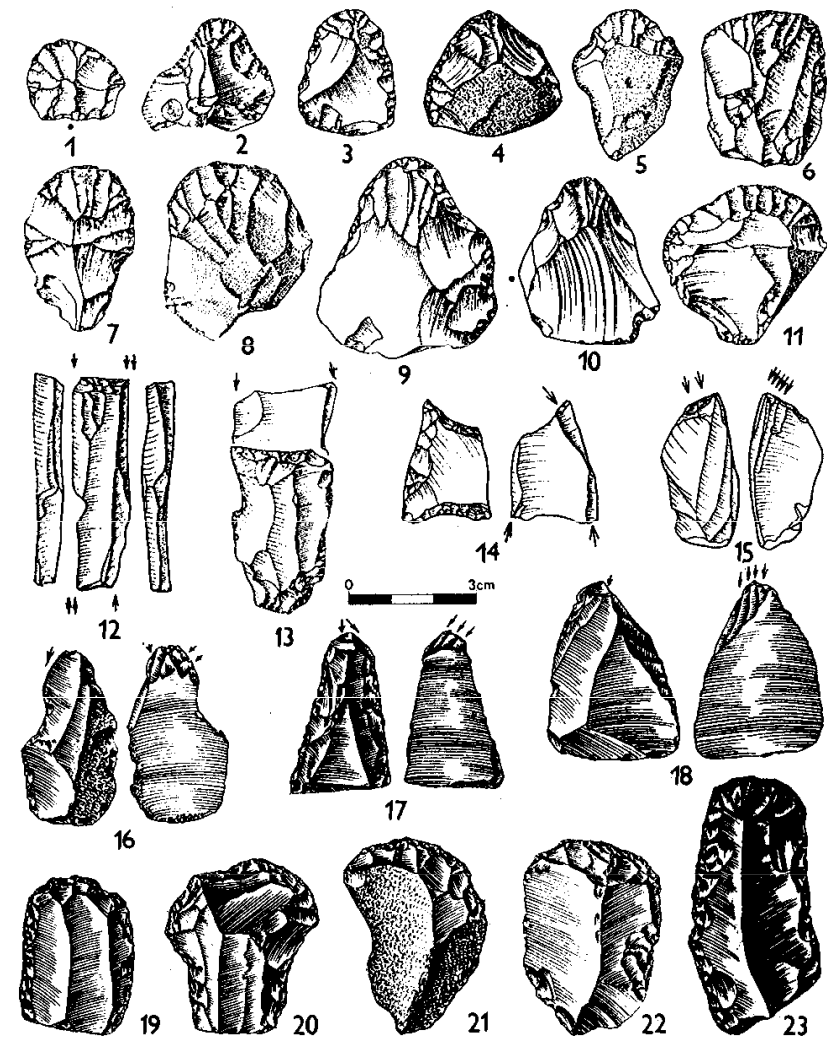
Střední paleolit

- Neandrtálci zřejmě již pohřbívali své mrtvé, měli abstraktní myšlení a dorozumívali se artikulovanou řečí, dovedli také rozdělávat oheň a stavěli si primitivní příbytky, byli to vynikající lovci, často se specializovali na jeden druh lovné zvěře

Mladý paleolit

- mladší W
  - vrhač strel, pasti, nadhánění,
? luk a šípy
  - umění
  - obydlí
  - pohřby
-
- ❖ **Starší** – bohunicien, szeletien, aurignacien
  - ❖ **Střední** – gravettien (pavlovien)
  - ❖ **Mladý** – epigravettien, magdalénien
  - ❖ **Pozdní** - tišnovien

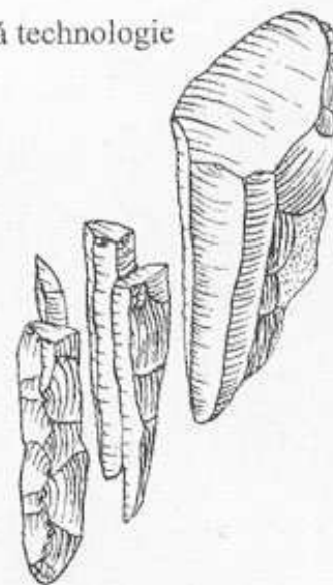
bohunicien

- * ŠI: levalloiská tradice
- * Trojúhelníkovité levalloiské hroty, rydla, nízká škrabadla, moustériodní drasadla a listovité hroty, bohunicienská technologie
- * Stránská skála, Bohunice, Líšeň – Čtvrtě, Tvarožná

Levalloiská technika

Mladopaleolitická technologie

Koncepční fúze

Bohunická technologie

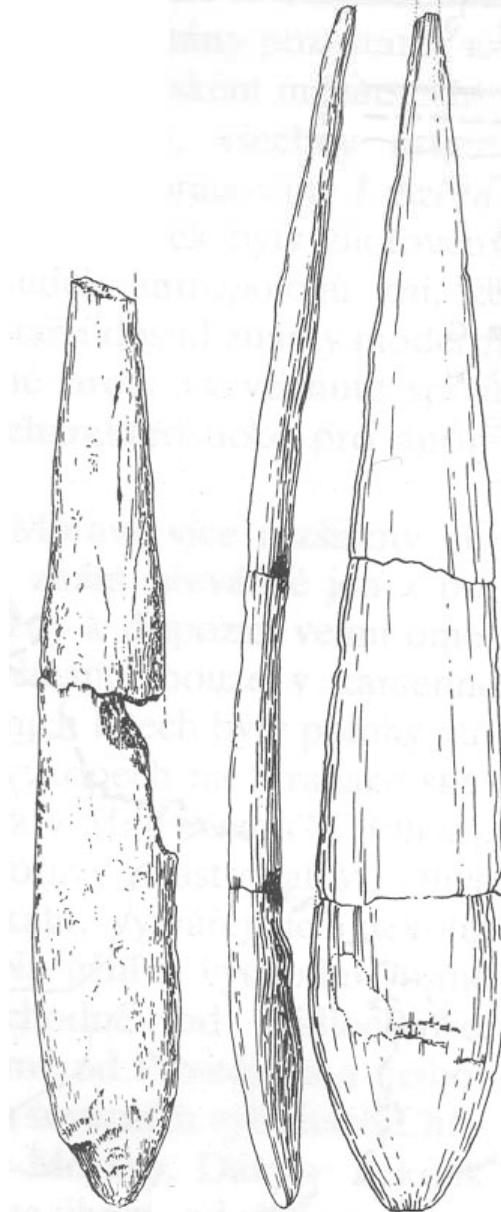
szeletien

- * 40.000 – 35.000
- * klínová tradice v ŠI
- * Listovité plošně retušované hroty
- * plošně retušovaná drasadla, škrabadla, méně rydla, nože a hroty
- * Neslovice, Ořechov, Drysice, Ondratice

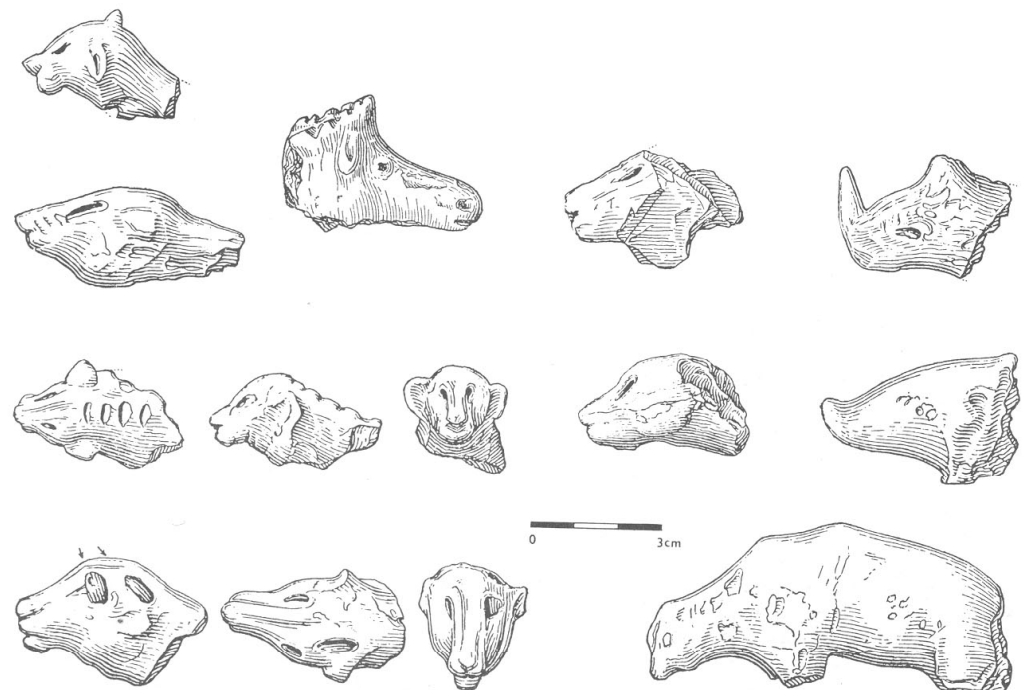
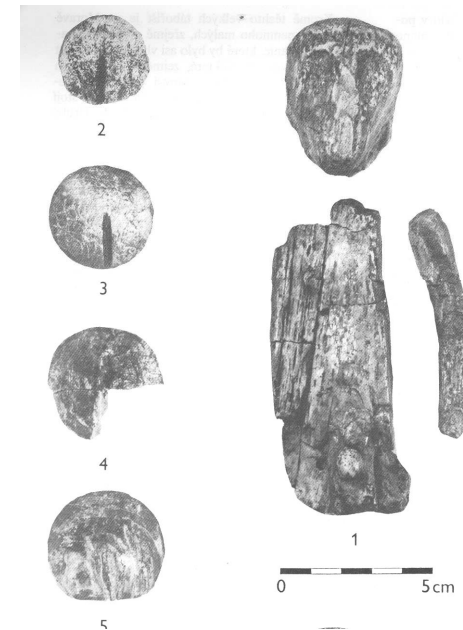
aurignacien

- * 38.000 – 27.000
- * KPI: kostěné hroty mladečského typu
- * ŠI: kýlová škrabadla, vyčnělá škrabadla, vícenásobná rydla, úštěpy, čepele, hroty, čepelky...
- * Mladeč, Stránská skála, Milovice, Napajedla...

gravettien - pavlovien

- ✘ 29.000 – 21.000
- ✘ DV, Pavlov, Milovice, Předmostí, Petřkovice na Moravě
- ✘ lovecké stanice, tábořiště
  - obydlí
  - skládky mamutích kostí
  - ohniště
- ✘ pohřby
  - v rámci sídliště
  - mimo osídlení

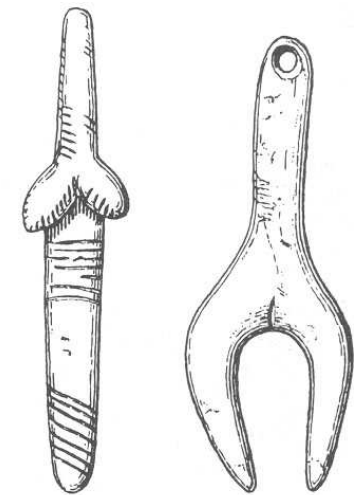
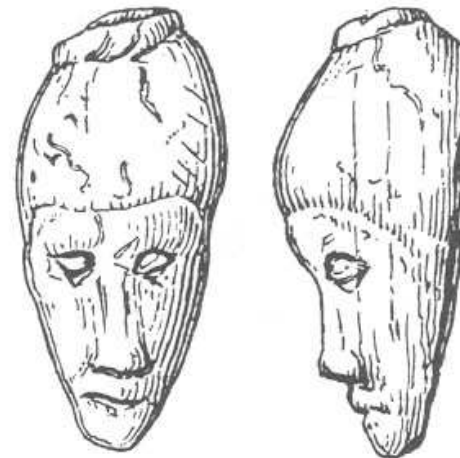
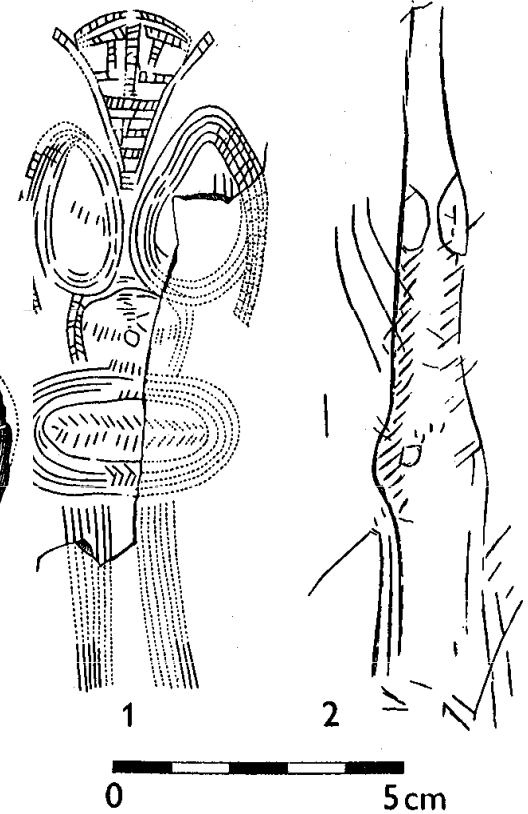
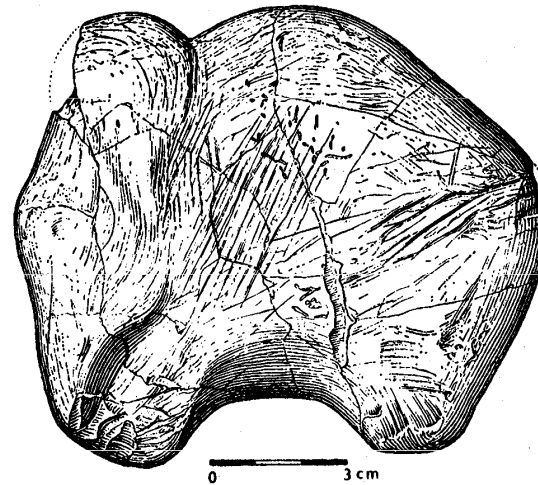
gravettien - pavlovien

- ✖ ŠI: drobnotvaré čepelovité nástroje – rydla, škrabadla, kombinované nástroje (rydlo-škrabadlo), vrtáčky, pilečky, gravettské hroty – tzv. gravettky, zoubkované čepelky s otupeným bokem

gravettien - pavlovien

- **umění** (surovina: kámen, kost, mamutovina, zuby, mušle, keramika)
  - drobná plastika (zoo- a antropomorfní); (venuše z Věstonic, Moravany nad Váhom, Wilendorf, Gagarino, Malta, loutka muže z Brna II, zvířata – mamut, liška, bizon, kůň aj.)
  - rytiny (motivy: geometrické, rostlinné, zvířecí a zdobené destičky, rytiny na předmětech (venuše na mamutím klu z Předmostí, náčelnické hole)
  -

gravettien - pavlovien

- ❑ šperk (prsovité a vidlicovité závěšky, válečky z mamutoviny, provrtané zvířecí zuby, břidlicové oblázky)
- ❑ flétny a píšťalky z kosti

Gravettien

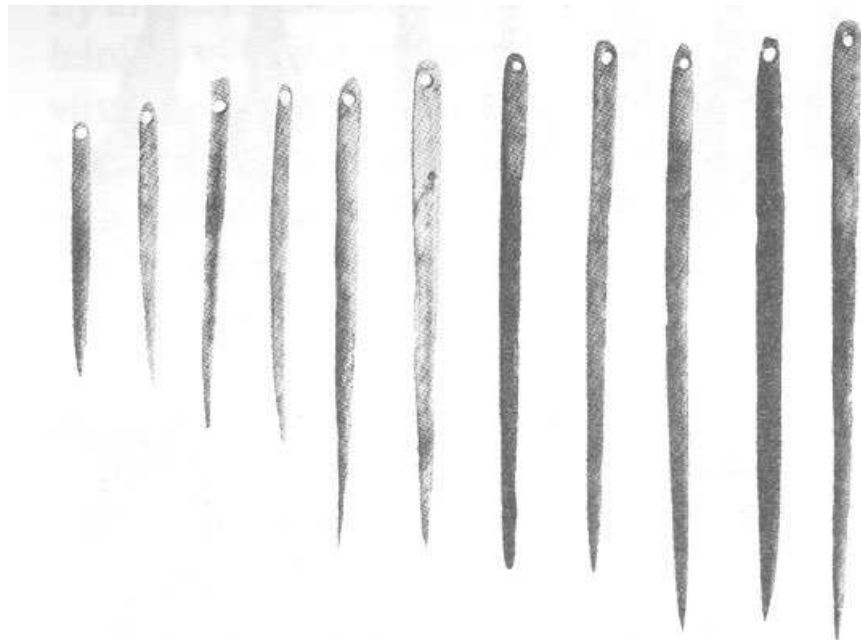
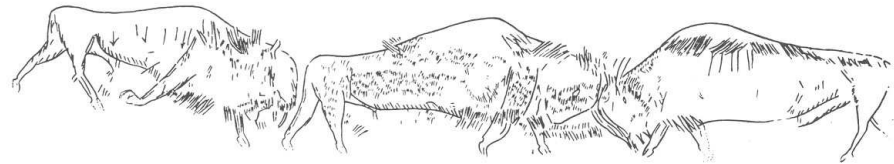

epigravettien

- 20.000 – 18.000
- Ochlazení, řídké osídlení
- Krátká škrabadla, klínová rydla
- Lovci koní ze Stránské skály, Brno – Vídeňská ulice...

magdalenien

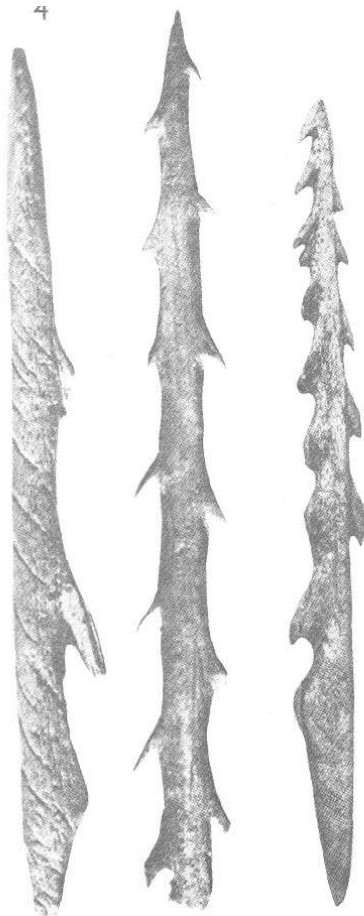

■ lov stádní zvěře

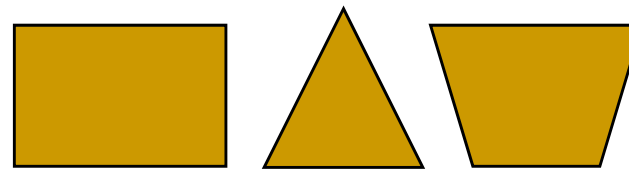
■ osídlení:

- krasové oblasti: Pekárna, Kůlna, Ochoz
- otevřená sídliště: Brno – Maloměřice, Hostim, Bečov (obydlí, ohniště, červené barvivo)

magdalenien

- ŠI: čepelky s otupeným bokem, hranová a klínová rydla, čepelová škrabadla, vrtáčky s dlouhým krčkem, drobné –

- surovina: křišťál, obsidián
- KPI: harpuny, dlouhé hroty, hroty s krevní rýhou, kostěné jehly, náčelnické hole, kopáče, hladidla, píšťalky
  - surovina: sobí paroh
- Jantar

magdalenien

■ umění:

□ ryté

- koňská žebra z Pekárny (souboj bizonů a pasoucí se koně)
- Břidlicová destička s běžícím koněm z Hostimi u Berouna
- cvičné rytecké destičky
- zvířecí (medvěd, sob, kůň)
- rostlinné a geometrické motivy

□ plastika – stylizace (venuše typ Gönnersdorf)

Pozdní paleolit

- oteplení klimatu
  - ústup chladnomilné zvěře na sever
  - osídlení je řídké – lovci jdou za zvěří
- ŠI: se zmenšuje
  - oblíbené jsou různé typy škrabadel
- industrie
  - **federmesser**
    - obloukovité nožiky
    - Chabařovice, Kadaň, Šipka
  - **epimagdalenien**
    - Kůlna
  - **tarnowien**
    - lokální varianta **tišnovien** - hroty s vrubem nebo řapem
  - tišnovien (ostroměřská skupina)

Mezolit

- osídlení je řídké
- skupinky hrobů
  - Obříství u Mělníka
- obydlí
  - oválné mírně zahloubené - Smolín
- 3 základní kulturní oblasti
  - **západoevropská** – sauvetterrien-beuronien
  - **karpatská** – epitardigravettien
  - **severoevropská** – lokální vývoj
- ŠI:
  - drobotvará až mikrolitická
  - šípky, čepelky, segmentové a trojúhelníkové hroty
- doznívající tradice pozdního paleolitu
  - zásah západoevropského beuronien
- luk a šíp

